

ПРИРОДООХОРОННІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ ТЕРИТОРІЇ

УДК 911.8:338.48

Мурава Ю.І.

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ ТА ЙОГО РЕКРЕАЦІЙНА МІСТКІСТЬ

Досліджено рекреаційний потенціал та стан розвитку туристичної інфраструктури Карпатського регіону. Визначено рекреаційну місткість територій Карпатського регіону. Результати досліджень дозволяють планувати розвиток рекреаційно-туристичної інфраструктури у відповідності з дотриманням екологічних нормативів.

Ключові слова: туристична дестинація, рекреаційний потенціал, рекреаційна місткість.

Исследованы рекреационный потенциал и состояние развития туристической инфраструктуры Карпатского региона. Определена рекреационная емкость территорий Карпатского региона. Результаты исследований позволяют планировать развитие рекреационно-туристической инфраструктуры в соответствии с соблюдением экологических нормативов.

Ключевые слова: туристическая дестинация, рекреационный потенциал, рекреационная емкость.

Recreational potential and development of tourism infrastructure in the Carpathian region were studied. Recreational capacity of the Carpathian region was determined. The research results allow to plan the development of recreational and tourism infrastructure according to ecological regulations.

Keywords: tourist destination, recreational potential, recreational capacity.

Актуальність проблеми. Карпатський регіон включає Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську та Чернівецьку області. Він займає площу 56,6 тис. кв. км, де проживає близько 6,5 млн. чол. Це один з староосвоєних районів, розташований в західній частині України. Одним із стратегічних напрямків розвитку регіону є освоєння його рекреаційного потенціалу. Природно-ресурсний та історико-культурний потенціал регіону в поєднанні з вигідним географічним положенням в центрі Європи є вагомим передумовою розвитку туризму на території Карпатського регіону. Проте самого лише рекреаційного потенціалу для успішного розвитку туризму є недостатньо. Розвиток туризму у межах туристичних дестинацій у значній мірі залежить від стану туристичної інфраструктури. Основними її складовими є заклади розміщення та заклади харчування. При плануванні розвитку туристичного господарства дуже важливим є також визначення рекреаційної місткості туристичних дестинацій. Це дає можливість встановити оптимальну кількість туристів для конкретного сезону та прогнозувати розвиток туристичної інфраструктури. Окрім того, цей показник дозволяє планувати розвиток рекреаційно-туристичної інфраструктури у відповідності з дотриманням усіх екологічних та соціальних нормативів. Аналіз стану розвитку туризму в межах туристичних дестинацій та визначення їх рекреаційної місткості є актуальною проблемою сучасного туризмознавства та охорони довкілля.

Аналіз попередніх досліджень. В українській науковій літературі проблеми оцінки туристсько-рекреаційних ресурсів досліджували Кравців В. С., Бейдик О. О., Крачила М. П.,

© Мурава Ю.І., 2015

Кузик С.П., Іванунік В.О. та інші. Проблемною залишається методика визначення рекреаційного навантаження та рекреаційної місткості території. Існують різноманітні методики, проте за методично-науковими публікаціями Кравціва В.С., Гриніва Л.С., Копача М.В., Кузика С.П відомі вдалі спроби оцінки рекреаційно-туристичної місткості території.

Виклад основного матеріалу. Карпатський регіон є популярним, достатньо освоєним туристичним регіоном, одним із стратегічних напрямків розвитку якого є освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості такого вибору можна навести наступні основні аргументи [10]:

- наявність природно-ресурсної бази;
- потужний потенціал для розвитку різних видів туризму;
- вигідне географічне положення;
- фактор територіальної забезпеченості суспільних потреб у рекреаційних послугах;
- екологічний феномен території.

Туристично-рекреаційні ресурси – це компоненти географічного довілля, об'єкти антропогенної діяльності, які завдяки таким властивостям, як унікальність, історична або художня цінність, естетична привабливість і лікувально-оздоровлювальна значущість, можуть бути використані для організації різноманітних видів рекреаційних занять [13].

На цьому етапі виокремлюють три типи туристично-рекреаційних ресурсів: історико-культурні, природні, соціально-економічні. Для визначення рекреаційного потенціалу важливими є саме історико-культурні та природні ресурси.

Історико-культурні туристичні ресурси – це сукупність створених у процесі історичного розвитку території пам'яток матеріальної і духовної культури, які є об'єктами туристського інтересу [12]. До групи історико-культурних рекреаційних ресурсів належать пам'ятки історії, пам'ятки архітектури та містобудування, пам'ятки археології та пам'ятки монументального мистецтва.

На території адміністративних районів Карпатського регіону розташовані 1383 історико-культурних об'єктів національного значення, у тому числі 1275 пам'яток архітектури і містобудування, 28 пам'яток історії, 76 пам'яток археології та 4 пам'ятки монументального мистецтва. Найбільша кількість історико-культурних об'єктів знаходяться на території Львівської області – 872 об'єкти. Вони складають 68% історико-культурних об'єктів усього Карпатського регіону. Їх кількість на території інших областей Карпатського регіону значно менша. На території Івано-Франківської області знаходяться 187 історико-культурних об'єктів національного значення, Чернівецької області – 174 об'єкти та Закарпатської області – 150 об'єктів (рис. 1) [3, 15].

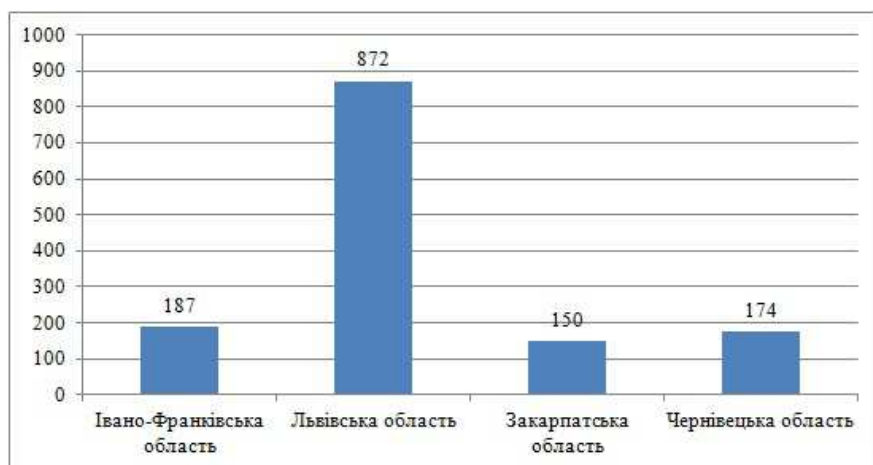


Рис. 1. Історико-культурні об'єкти Карпатського регіону

В Україні значну частину природного потенціалу складають: природно-заповідні об'єкти (національні природні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва), рекреаційні ландшафти (лісові, приморські,

гірські), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), тощо.

Серед природних рекреаційних ресурсів як найбільш перспективний розглядаємо природно-заповідний фонд національного значення Карпатського регіону. **Природно-заповідний фонд України** – ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища [14]. До складу природно-заповідного фонду України входять природні заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки та пам'ятки садово-паркового мистецтва.

На території Карпатського регіону знаходяться 124 об'єкти природно-заповідного фонду національного значення. Кількість таких об'єктів у межах областей Карпатського регіону є незначною та не сильно відрізняється. На території адміністративних районів Закарпатської області знаходяться 37 об'єктів природно-заповідного фонду національного значення, Івано-Франківської області – 33, Чернівецької області – 27 та Львівської області – 27 (рис. 2) [17].



Рис. 2. Об'єкти природно-заповідного фонду Карпатського регіону

Розвиток туризму у межах туристичних дестинацій у значній мірі залежить від стану туристичної інфраструктури. Основними складовими є заклади розміщення та заклади харчування.

Закладами розміщення туристів є будь-які об'єкти, в яких туристам епізодично чи регулярно надають місце для ночівлі [13]. До закладів розміщення належать готелі, мотелі, різноманітні рекреаційні заклади та приватні сільські садиби.

На території Карпатського регіону знаходяться 2263 заклади розміщення. Найбільше закладів розміщення розташовано на території Івано-Франківської області. Це зумовлено значним розвитком сільського туризму. З 1021 закладу розміщення, який знаходиться на території області, 789 приватних сільських садиб. На території адміністративних районів Львівської області знаходяться 609 закладів розміщення, Закарпатської області – 513 та Чернівецької області – 120 (рис. 3) [1, 2, 5-7, 16].

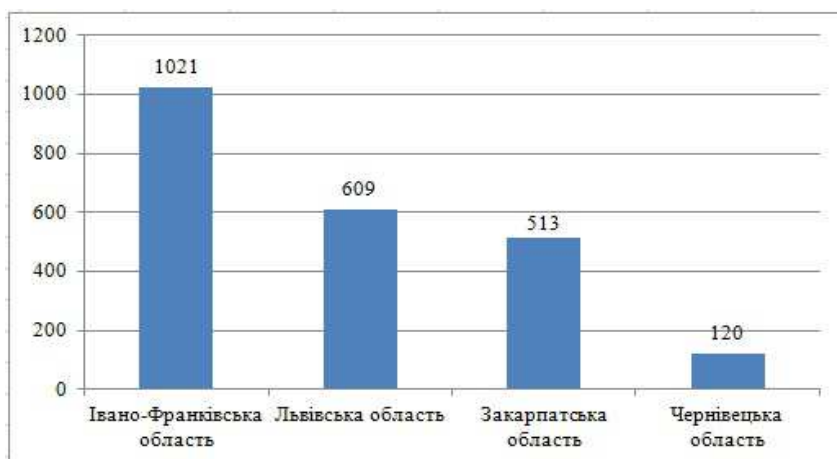


Рис. 3. Заклади розміщення Карпатського регіону

Система громадського харчування утворюється за рахунок ресторанів різного класу, барів, кафе та їдалень, пунктів швидкого приготування їжі та самообслуговування. За типом обслуговування виділяють ресторани, кафе, бари, їдальні та буфети [2].

На території Карпатського регіону знаходяться 1658 закладів харчування. На території адміністративних районів Івано-Франківської області знаходяться найбільша кількість закладів харчування – 742, Львівської області – 497, Закарпатської області – 222 та Чернівецької області – 197 (рис. 4) [1, 2, 4, 6, 8].

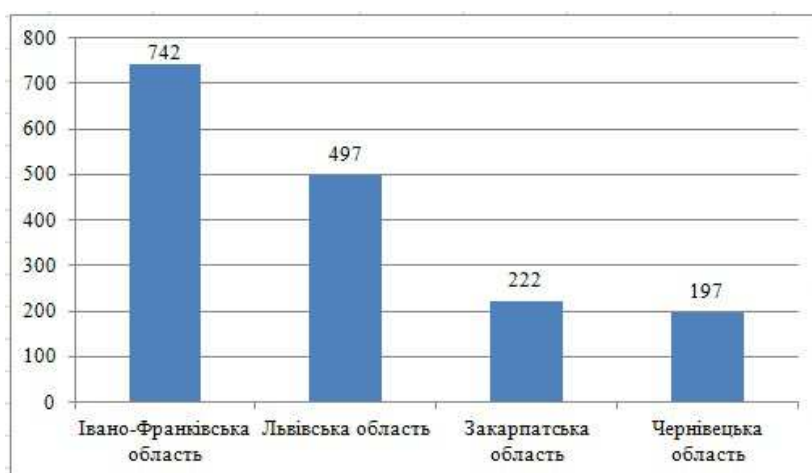


Рис. 4. Заклади харчування Карпатського регіону

Одним з найважливіших показників при плануванні рекреаційно-туристського господарства є рекреаційна місткість території. Вона впливає на якісний стан рекреаційних ресурсів, навколишнє середовище, психологічний комфорт рекреантів. При надмірному тривалому рекреаційному навантаженні природне середовище, незважаючи на те, що рекреаційна діяльність є одним з найбільш екологічно безпечних видів господарства, зазнає серйозних змін. Види негативного впливу досить різноманітні: витоптування надґрунтового покриву, підстилки і підросту; пошкодження дерев; деградація рослинного покриву внаслідок збору грибів, ягід, квітів; ущільнення ґрунту; відлякування тварин, виснаження рибних та мисливських угідь; антропогенна денудація (осипання схилів та ін.); виникнення лісових пожеж; забруднення повітря викидами автотранспорту; засмічування території; забруднення поверхневих водоем [11].

Рекреаційне навантаження – це допустима кількість рекреантів на одиницю площі, які одночасно можуть перебувати на даній території, після її пристосування до рекреаційних потреб, яка не викликає негативних наслідків в природному середовищі. Показник

рекреаційного навантаження залежить від особливостей ландшафтної будови і функціональної спрямованості рекреаційного використання території.

Норми рекреаційного навантаження залежать в основному від природних ландшафтів та сезону року. Найбільшу опірність на вплив рекреаційного навантаження мають приморські природні комплекси, найменшу – низовинні. Рекреаційне навантаження влітку є вищим, ніж зимою. Для різних природних комплексів рекреаційне навантаження зимою коливається від 20% для приморських до 80% для гірських територій відносно літнього періоду, що пов'язано із специфікою рекреаційної діяльності в різні сезони року.

Норми рекреаційного навантаження служать базою для визначення місткості рекреаційних територій.

Рекреаційна місткість – це загальна кількість осіб, які можуть одночасно перебувати на даній території, не завдаючи шкоди природному середовищу. Рекреаційна місткість пов'язана з рекреаційним навантаженням і залежить від норми навантаження, площі рекреаційної території, часом перебування рекреантів в її межах, тривалості сприятливого погодного періоду.

Рекреаційна місткість визначається для кожного сезону окремо за формулою [11]:

$$V_i = \frac{N_i \times S_i \times C}{D_i}, \quad (1)$$

де: V_i – рекреаційна місткість і-ї території, осіб;

N_i – норма рекреаційного навантаження на і-ту територію, осіб/км²;

S_i – площа і-ї рекреаційної території, км²;

C – тривалість рекреаційного періоду, днів;

D_i – середня тривалість перебування туристів і відпочиваючих на і-й території, днів.

Розрахунки показали, що нормативи рекреаційного навантаження на територію Карпатського регіону в літній період складають 121 (осіб/км²), а в зимовий 62 відповідно. Показники тривалості рекреаційного періоду для Карпатського регіону в середньому становлять для зимового періоду 112 днів, а для літнього – 118 днів. Середня тривалість перебування туриста у Карпатському регіоні становить 5,56 днів.

Ці дані допомогли нам визначити рекреаційну місткість території Карпатського регіону, яка в літній період становить 20660,3 тис. чол., а в зимній – приблизно 13018,8 тис. чол. Нами були визначено рекреаційну місткість адміністративних районів областей, що входять у склад Карпатського регіону (рис. 5).



Рис. 5. Рекреаційна місткість Карпатського регіону, тис. чол.

Зрозуміло, що цей показник, сам по собі не дає повної уяви про розвиток туристично-рекреаційного господарства області. Його потрібно розглядати разом з інфраструктурним забезпеченням відповідної території [9]. Але маючи дані показники, ми можемо планувати розвиток рекреаційно-туристичної інфраструктури у відповідності з дотриманням усіх екологічних та соціальних нормативів.

Висновки. Проведені дослідження показали, що Карпатський регіон має значний туристичний потенціал. Тут зосереджено значне різноманіття історико-культурних та природних ресурсів. На території регіону також досить розвинута туристична інфраструктура. Окрім того, визначення значення рекреаційної місткості регіону дасть змогу найбільш оптимально планувати розвиток туризму у межах регіону з урахуванням екологічних аспектів. Таким чином, врахування даних розрахунків та вирішення існуючих проблем при плануванні майбутнього розвитку туристичної галузі у межах Карпатського регіону сприятиме підвищенню його рівня конкурентоспроможності на ринку туристичних послуг та його гідному представленню на міжнародному рівні.

Література

1. Відпочинок на Львівщині: заклади розміщення та заклади харчування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lviv-land.com.ua/vidpochynok>
2. Відпочинок у Карпатах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.karpaty.info/ua/>
3. Державний реєстр нерухомих пам'яток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/294593>
4. Заклади харчування Івано-Франківської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rtic.if.ua/objects/c11/>
5. Заклади розміщення Закарпатської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.transcarpathiatour.com.ua
6. Заклади розміщення та харчування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doroga.ua/>
7. Заклади розміщення Чернівецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.cv.ua/page/zakladi-rozmishchennya>
8. Заклади харчування Чернівецької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.cv.ua/page/zakladi-kharchuvannya>
9. Іванунік В.О. Оцінка природної рекреаційно-туристичної місткості та її використання в Чернівецькій області / В.О. Іванунік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.arr.chnu.edu.ua/.../стаття%20місткість%20тер>
10. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.
11. Кравців В.С. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери: Наукове видання / В.С. Кравців, Л.С. Гринів, М.В. Копач, С.П. Кузик. – Львів: НАН України. – ІРД НАН України. – 1999. – 78 с.
12. Мальська М. П. *Країнознавство: теорія та практика*. Підручник / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Ю.С. Зінько, Н.М. Ганич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
13. Мальська М.П. *Основи туристичного бізнесу: Навчальний посібник* / М.П. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух. – Київ: Центр навчальної літератури. – 2004. – 272 с.
14. Природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/pzfond>
15. Реєстри пам'яток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wikilovesmonuments.org.ua/listy_pamiatek/
16. Розвиток туризму в Карпатському регіоні: Івано-Франківщина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tourism.gov.ua/files/news_karpaty/Ivan_Frankivschina.pdf
17. Список об'єктів природно-заповідного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wikimediaukraine.wordpress.com/2014/03/19/список-об'єктів-природно-заповідного/>

Поступила в редакцію 31.03.2015 р.

Рекомендувала до друку доктор техн. наук Л.М. Архипова